

บทที่ 4

การดำเนินคดีแพ่งแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม

คดีสิ่งแวดล้อมมักจะเกี่ยวกับการแพร่กระจายของมลพิษในลักษณะที่เป็นวงกว้าง ผลกระทบที่เกิดต่อประชาชนจึงเป็นความเสียหายที่มีประชาชนได้รับเป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์เพียงครั้งเดียว จึงเป็นปัญหาว่าผู้เสียหายเหล่านั้นจะฟ้องคดีอย่างไร ซึ่งบางครั้งผลร้ายที่ประชาชนได้รับก็ปรากฏในเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้การใช้สิทธิในการเยียวยาทางศาลเป็นไปด้วยความขัดข้องหลายประการ¹ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายวิธีสบัญญัติในขณะนี้ก็ไม่สามารถจะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการพิสูจน์ความเป็นผู้เสียหาย หรือการฟ้องคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากจากการได้รับการกระจายของมลพิษดังกล่าว

คำนิยาม และลักษณะของการดำเนินคดีแพ่งแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อม

คำนิยามของ “คดีสิ่งแวดล้อม” ในปัจจุบันยังไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน ปัจจุบันจึงยังไม่มีคำแนะนำว่า คดีสิ่งแวดล้อมมีขอบเขตเท่าใด แต่อย่างไรก็ตาม จากในคำนิยามของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้บัญญัติว่า “สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น”

ส่วนคำว่า “คดี” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่า “กระบวนการพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรอง คู่ครองบังคับตาม หรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

การจะนำคำนิยามทั้งสองมาผนวกกันนั้นเพื่อให้ได้คำนิยามของคดีสิ่งแวดล้อมก็จะพบว่าคำนิยามดังกล่าวมีความคลุมเครือและมีขอบเขตกว้างเกินไปกว่าที่จะนำมาใช้ได้ทางปฏิบัติ อีกทั้งยังไม่มีหรือนำถ้อยคำดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดีในทางวิชาการนั้นถือว่าคดีสิ่งแวดล้อมมีความแตกต่างจากคดีแพ่งหรือคดีละเมิดทั่วไป 5 ประการ² ดังต่อไปนี้

¹ สุณีย์ มัลลิกะมาส และพงศ์เดช วานิชกิตติกุลและคณะ, “รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาวิเคราะห์คดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม,” สำนักประธานศาลฎีกา ศาลยุติธรรม, 2547 น.4

² เพิ่งอ้าง, น.10

1. ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสาธารณะสมบัติของคนทั่วไป
2. มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นจำนวนมาก
3. ต้องใช้เวลาในการแสดงผลความเสียหาย
4. ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในการพิสูจน์ความเสียหาย
5. ต้องมีวิธีการแก้ไขเยียวยาที่รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

หากพิจารณาถึงคดีสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าเนื่องจากคดีสิ่งแวดล้อมมักจะมีผู้เสียหายจำนวนมาก หรือเป็นประชาชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยบริโภคสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายส่วนมากผู้เสียหายเป็นผู้ยากไร้หรือความเสียหายอาจจะเกิดเพียงเล็กน้อยจนไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินคดี เหตุเหล่านี้เองที่ทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายทางศาลได้ จึงไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างที่เขาคควรจะได้รับ

กฎหมายวิธีสบัญญัติที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงมีความขัดข้องไม่สามารถจะบังคับสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติให้เป็นจริงขึ้นมาได้ จึงควรที่จะค้นหาแนวทางในการแก้ไขเยียวยาเพื่อนำความยุติธรรมมาสู่สังคมให้เกิดความสงบสุขมากที่สุด ซึ่งในรายงานนี้ได้เสนอนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้โดยผ่านผู้แทนกลุ่ม ซึ่งจะเป็นการผ่อนภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทั้งยังทำให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลมีจำนวนลดลง ส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ มาตรการในทางแพ่งยังเป็นมาตรการที่ใช้รับรองสิทธิทางแพ่งของบุคคลไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือของเอกชน ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง ย่อมชอบที่จะเสนอคดีของตนเองต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษา เพื่อบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการโต้แย้งสิทธิ และ/หรือรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยในปัจจุบันนี้มาตรการทางแพ่งที่ใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมของศาลยุติธรรมสามารถแบ่งได้ดังนี้³

1. การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด
2. การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ตามพระราชบัญญัติเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535

³ เพิ่งอ้าง

การศึกษาในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงการนำลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะเห็นได้ชัดขึ้นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีความเหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไร โดยเฉพาะในคดีที่มีผู้ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก เช่น กรณีเหมืองคลิตี้หรือโรงงานผงชูรสที่มีการรั่วไหลของสารเคมีทำให้ปลาของชาวบ้านในบริเวณนั้นตายเป็นจำนวนมาก

สำหรับคำนิยามของ “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 222/1 หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

บุคคลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1. สมาชิกกลุ่ม

“กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

จากนิยามของกลุ่มบุคคลและสมาชิกกลุ่ม จะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้ต้องเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิหรือสามารถใช้สิทธิทางศาลได้ตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั่นเอง ซึ่งยังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการเป็นผู้เสียหายในทางแพ่งอยู่เช่นเดิม กล่าวคือ ต้องรอให้เกิดความเสียหายก่อนจึงจะสามารถร้องขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้

2. ผู้แทนกลุ่ม

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผู้แทนในการดำเนินคดีซึ่งมีบทบาทสำคัญ เนื่องจากสามารถกระทำการใดๆ ในทางคดีที่มีผลผูกพันสมาชิกในกลุ่มโดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ผู้แทนกลุ่มจึงเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม⁴

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้แทนกลุ่มไว้ในร่างมาตรา 222/9(5)

“โจทก์ต้องแสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดที่ออกโดยประธานศาลฎีกาถ้ามี และโจทก์

⁴ รัชฎ บุญสุขสิน, “การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 32.

รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม”

จะเห็นได้ว่าตามร่างพระราชบัญญัติฯ ได้ให้อำนาจแก่เอกชนที่จะเข้ามาเป็นผู้แทนคดีของสมาชิกกลุ่มได้ โดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการไต่สวนว่าโจทก์มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ซึ่งจะเป็นการลดภาระของการดำเนินคดีของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้เสียหายคนอื่นในคดีสิ่งแวดล้อมได้มาก ไม่ว่าจะเป็นด้านภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หรือความสะดวกคล่องตัวในการพิจารณาคดีของศาลเอง

เงื่อนไขของการได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ตามร่างพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้คณะอนุกรรมการที่พิจารณาการแก้ไขวิธีพิจารณาความแพ่งได้ประสงค์ให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มสำหรับคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เช่น การดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยคดีในตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายว่าด้วยสิ่งแวดล้อม กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งในร่างพระราชบัญญัติฯ ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ดังนี้

ร่างมาตรา 222/9(3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

จากร่างพระราชบัญญัติฯ จะเห็นได้ว่าในคดีสิ่งแวดล้อมมักจะมีผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก อีกทั้ง การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมมักจะมีปัญหาในการฟ้องคดีของผู้เสียหายที่มีจำนวนมากจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก มีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมากเป็นปกติ

แต่อย่างไรก็ดี ถ้อยคำที่ว่า “จำนวนมาก” และ “การดำเนินคดีอย่างสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยาก” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นความคลุมเครือที่กฎหมายยังไม่ได้กำหนดให้ชัดเจน จึงอาจจะทำให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายได้ จนเป็นปัญหาในการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ตามที่ประชาชนควรจะได้รับ

1. เงื่อนไขลักษณะบุคคล

ร่างพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดให้มีลักษณะของกลุ่มบุคคลไว้ ดังนี้

“มาตรา 222/9 (1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/7”

“มาตรา 222/9 (2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ว่าเป็นบุคคลใด”

หากได้พิจารณาจากมาตรานี้แล้วจะเห็นได้ว่า สิทธิในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะมีขึ้นเมื่อได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน

“มาตรา 222/7 คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในบางกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย

จะเห็นได้ว่า การฟ้องคดีแบบกลุ่มต้องมีความเสียหายที่เกิดจากเหตุการณ์เดียวกัน ซึ่งแม้ว่าจะมีความเสียหายที่ต่างกันออกไป แต่ก็สามารถร้องขอเข้าเป็นสมาชิกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

2. เงื่อนไขของลักษณะคดี

ร่างพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดลักษณะคดีในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ ดังนี้

“มาตรา 222/5 คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

2.1 คดีละเมิด

2.2 คดีผิดสัญญา

2.3 คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

ชนิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/6 ได้กำหนดให้ชนิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยกำหนดให้โจทก์ฝ่ายเดียวที่จะสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ดังนี้ “โจทก์อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องคดีเริ่มคดีเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้” หลักการนี้แตกต่างกับหลักการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศแคนาดาที่ให้สิทธิแก่จำเลยสามารถร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

การพิจารณา

1. การส่งคำบอกกล่าว

ในการส่งคำบอกกล่าวตามร่างพระราชบัญญัติฯ มาตรา 222/12 ได้กำหนดว่า

“ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกของกลุ่มเท่าที่ทราบ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร...” เช่น

“(6) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ตามที่ศาลเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน”

ซึ่งหากพ้นกำหนดเวลาไปแล้วสมาชิกจะออกจากกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ทั้งสมาชิกกลุ่มที่ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มจะทำการร้องสอดเข้ามาในคดีโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 57(2) “ไม่ได้” (ร่างมาตรา 222/13) มิฉะนั้นอาจจะทำให้การกำหนดเรื่องการแจ้งความประสงค์ให้ออกจากกลุ่มนั้นกลายเป็นหมันไป

2. การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจศาล หรือผู้แทนกลุ่ม สมาชิกกลุ่มสามารถร้องขอต่อศาล เพื่อยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความและสมาชิกกลุ่ม เมื่อยกเลิกแล้วก็ให้มีการดำเนินคดีสามัญต่อไป อีกทั้งกระบวนการที่ได้ทำไปแล้วก็ยังผูกพันโจทก์ในคดีสามัญด้วย

ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้นำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในทางที่ไม่สุจริต ร่างมาตรา 222/15 บัญญัติว่า “ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป เมื่อความปรากฏแก่ศาลเองหรือตามคำแถลงของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่า กระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย”

3. การถอนฟ้องการประนีประนอมยอมความ

ร่างมาตรา 222/25 ได้กำหนดให้มีการถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น และกำหนดให้ศาลในกรณีที่ประสงค์จะมีคำสั่งอนุญาต ศาลจะต้องจัดส่งคำบอกกล่าวการถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความให้แก่สมาชิกกลุ่มทราบ ทั้งนี้ ให้สิทธิแก่สมาชิกกลุ่มในการส่งคำคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิก

กลุ่ม เพื่อป้องกันการกระทำที่ไม่สุจริตของผู้แทนกลุ่ม ซึ่งการโต้แย้งคัดค้านนี้สอดคล้องกับหลักการโต้แย้งฟังความทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

การทําคำพิพากษา

การทําคำพิพากษามีหลักอยู่ว่าคำพิพากษาผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งปรากฏในร่างมาตรา 222/30 คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มและในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง โดยหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา คำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มเนื่องจากมีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันกับผู้แทนกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้แทนกลุ่มจะได้รับความสิทธิของสมาชิกของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

แม้สมาชิกกลุ่มจะไม่ได้เข้าเป็นคู่ความ แต่ด้วยสมาชิกกลุ่มมีผู้แทนของตนที่เข้ารับผลประโยชน์ของตนเองในประเด็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน สมาชิกของกลุ่มจึงต้องผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย

อายุความ

ร่างมาตรา 222/33 เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้อายุความของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งข้อมหาความว่า อายุความของผู้แทนกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มย่อมจะสะดุดหยุดลงไม่พร้อมกัน

นอกจากนี้ ยังมีร่างมาตรา 222/34 ที่กำหนดว่ากรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่จำเลย ได้แก่ กรณียกฟ้อง กรณีศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กรณีศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง กรณีศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุไม่อยู่ในเขตอำนาจศาล หรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่ กรณี สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามร่างมาตรา 222/13, /29, /30

อย่างไรก็ดีสำหรับการดำเนินคดีทางสิ่งแวดล้อมประเด็นเรื่องอายุความก็ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมอาจจะไม่ได้ปรากฏความเสียหายในทันทีหรือภายในระยะเวลาอันสั้น

ค่าใช้จ่ายในคดี

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่น ค่าป่วยการพยาน และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ค่าใช้จ่ายจากการส่งคำบอกกล่าว ค่าสืบพยานนอกศาล ค่าทนายความ

ในร่างพระราชบัญญัติไม่ได้กำหนดถึงค่าใช้จ่ายในคดีไว้พิเศษจึงต้องกลับไปใช้บัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ผู้แทนกลุ่มมีหน้าที่ในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง จึงเป็นการสร้างภาระแก่ผู้แทนกลุ่มเป็นอย่างมากจนอาจเป็นอุปสรรคในการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ได้

ในประเทศแคนาดามีพระราชบัญญัติเงินกองทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี (Class Proceedings Fund) เพื่อให้ความช่วยเหลือส่งเสริมให้มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มมากขึ้นโดยไม่ต้องกังวลเรื่องภาระค่าใช้จ่ายซึ่งจะเกิดกับผู้แทนกลุ่มซึ่งหากได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในประเทศไทยก็อาจจะทำให้การเข้าถึงความยุติธรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นมีมากขึ้น

เงินรางวัลแก่ทนายความ

ตามร่างมาตรา 222/36 ได้กำหนดว่า

“กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน แล้วศาลจะกำหนดให้เงินรางวัลที่จำเลยต้องชำระแก่ทนายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาล”

ร่างมาตรา 222/36 วรรคสองได้กำหนดว่า

“ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดให้เป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น”

สำหรับ ประเทศไทยที่ได้รับแนวคิดจากประเทศคอมมอนลอว์มาพอสมควร ในร่างพระราชบัญญัติฯ นี้จึงมีการให้เงินรางวัลเป็นการจูงใจในแก่ทนายความในดำเนินคดี

นอกจากนี้ในวรรคท้ายแห่งร่างมาตรา 222/36 นี้ “ให้ถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ร่วมตามคำพิพากษาในส่วนเงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์และเงินรางวัลดังกล่าวมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียม”

จะเห็นได้ว่า ด้วยกระบวนการหลายประการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีสิ่งแวดล้อมนั้น สามารถที่จะช่วยเยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายจำนวนมากได้โดยทั่วไปแล้ว ในต่างประเทศการฟ้องคดีแบบกลุ่มถูกนำมาใช้ในคดีละเมิดที่มีผู้เสียหายและกระทบต่อคนจำนวนมาก เช่น คดีโรงงานที่มีสารพิษรั่วไหลลงสู่แม่น้ำทำให้ปลาตายและก่ออันตรายให้แก่ประชาชนในบริเวณที่อาศัยอยู่ติดริมแม่น้ำ ผลความเสียหายที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านแต่ละคนที่เลี้ยงปลาอาจจะมีจำนวนเล็กน้อย เมื่อได้เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบสามัญที่ได้แยกกันฟ้อง แต่หากชาวบ้านทั้งหลาย ได้รวมความเสียหายกันแล้ว ก็อาจจะมีจำนวนมากเพียงพอที่จะเรียกร้องการเยียวยาจากจำเลยได้โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อีกทั้งชาวบ้านแต่ละคนก็ไม่ต้องรับภาระในค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เหมือนดังในคดีสามัญที่ได้แยกกันฟ้อง

จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีประโยชน์มาก สำหรับการดำเนินคดีทางสิ่งแวดล้อมที่ไม่เพียงแต่จะเติมเต็มการบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติให้สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น ยังช่วยนำมาซึ่งความยุติธรรมแก่สังคมที่ปัจจุบันมีแต่การแก่งแย่งและเอารัดเอาเปรียบกันด้วย